

УДК 37.0

ПРИНЦИПИ ПСИХОЛОГО-МЕДИКО- ПЕДАГОГІЧНОГО ОБСТЕЖЕННЯ ДІТЕЙ

Ірина РОДИМЕНКО, Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,
м. Дніпропетровськ, Україна

З метою визначення оптимальних умов соціалізації дитини з порушеннями психофізичного розвитку, порушуються питання щодо принципів і процедури комплексного психолого-медико-педагогічного обстеження. Розглянуто принципи діагностичної діяльності ПМПК, які стосуються її результатів, тобто прийняття рішення щодо типу дизонтогенезу дитини, особливостей її розвитку, рекомендованого освітнього маршруту тощо.

Ключові слова: принцип гуманності, цілеспрямованості, конкретності, комплексне вивчення.

Ірина РОДИМЕНКО, Днепропетровский областной институт последипломного педагогического образования, г. Днепропетровск, Украина

ПРИНЦИПЫ ПСИХОЛОГО-МЕДИКО-ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБСЛЕДОВАНИЯ ДЕТЕЙ

С целью определения оптимальных условий социализации ребенка с нарушениями психофизического развития, поднимаются вопросы о принципах и процедурах комплексного психолого-медико-педагогического обследования. Автор рассмотрены принципы диагностической деятельности ПМПК, касающихся ее результатов, то есть принятие решения относительно типа дизонтогенеза ребенка, особенностей его развития, рекомендованного образовательного маршрута и тому подобное.

Ключевые слова: принцип гуманности, целенаправленности, конкретности, комплексное изучение.

Iryna RODUMENKO, Dnepropetrovsk regional institute of postgraduated pedagogical education, Dnipropetrovsk, Ukraine

PRINCIPLES OF PSYCHOLOGO-MEDIKO-PEDAGOGICAL INSPECTION OF CHILDS

In order to determine the optimal conditions for socialization of the child with delay of psychophysical development, raises the questions about the principles and procedures of complex psychological-medical-pedagogical analysis. The author considers the principles of diagnostic activity of PMPC, which concern its results, that is a decision on the type of child's dysontogenesis, especially its development, the recommended educational route etc.

Keywords: principle of humanity, purposefulness, specifications, complex study.

Метою системи психологічного і соціального забезпечення освіти є підвищення якості і доступності послуг в сфері психологічної та соціальної роботи, спрямованих на збереження і укріплення здоров'я, підвищення адаптивних можливостей, створення умов для повноцінного і гармонійного розвитку, посилення виховного компоненту системи освіти.

© Родименко І., 2015

Відтак, важливим завданням діяльності психологічної служби є забезпечення супроводу дітей з особливими потребами, захист психологічного і соціального здоров'я дітей на всіх рівнях навчання та виховання.

З метою визначення оптимальних умов соціалізації дитини з порушеннями психофізичного розвитку, доцільно порушити питання щодо принципів і процедури комплексного психолого-медико-педагогічного обстеження.

У сучасній літературі (Т. Богданова, С. Забрамна, В. Лубовський, Л. Шипіцина та ін.) з-поміж вимог до обстеження дітей на ПМПК, найчастіше називаються принципи комплексного, цілісного (всебічного), структурно-динамічного вивчення, індивідуально-особистісного підходу, кількісно-якісний принцип.

Інші науковці, до перерахованих вище, додають принципи, які відображають етичні вимоги до роботи фахівців – принципи гуманності, не заподіяння шкоди, неупередженості, конфіденційності.

Система реалізації принципів психолого-медико-педагогічної діагностики розвитку дітей можлива лише тоді, коли вони сформульовані для кожного з компонентів системи діагностичної діяльності ОПМПК та послідовно підпорядковані меті, змістові, завданням, способам виконання, суб'єктам цієї діяльності та її результатам.

Пропонуємо розглянути таку систему принципів обстеження дітей при відборі їх до спеціальних освітньо-виховних закладів.

Принцип цілеспрямованості й конкретності вивчення дитини стосується мети діагностичної діяльності, а саме – визначення типу освітнього закладу, відповідно до особливостей дитини. Хоча цей принцип у науковій літературі чітко не сформульований, на його важливість звернув увагу В. Лубовський: «Щодо самого набору (діагностичних прийомів), то при комплектуванні, передусім, необхідно вирішити, на дослідження і оцінку яких психічних процесів або станів повинні бути спрямовані окремі завдання. Навіть маючи досить ефективні методики, ми повинні передусім визначити, що необхідно досліджувати, щоб мати досить повне уявлення про психологічні особливості дитини, суттєві для визначення шляхів її навчання».

Повертаючись до мети обстеження дитини на ОПМПК і конкретизуючи її стосовно тих випадків, коли необхідно визначити тип освітньо-виховного закладу (при комбінованих дефектах з урахуванням провідного дефекту), відзначимо важливість принципу структурного вивчення аномального розвитку, що потребує виділення у складній структурі дефекту його первинних, вторинних і пов'язаних з ними ознак у чіткій ієрархії. Саме від цього значною мірою залежить вибір типу освітньо-виховного закладу для дитини.

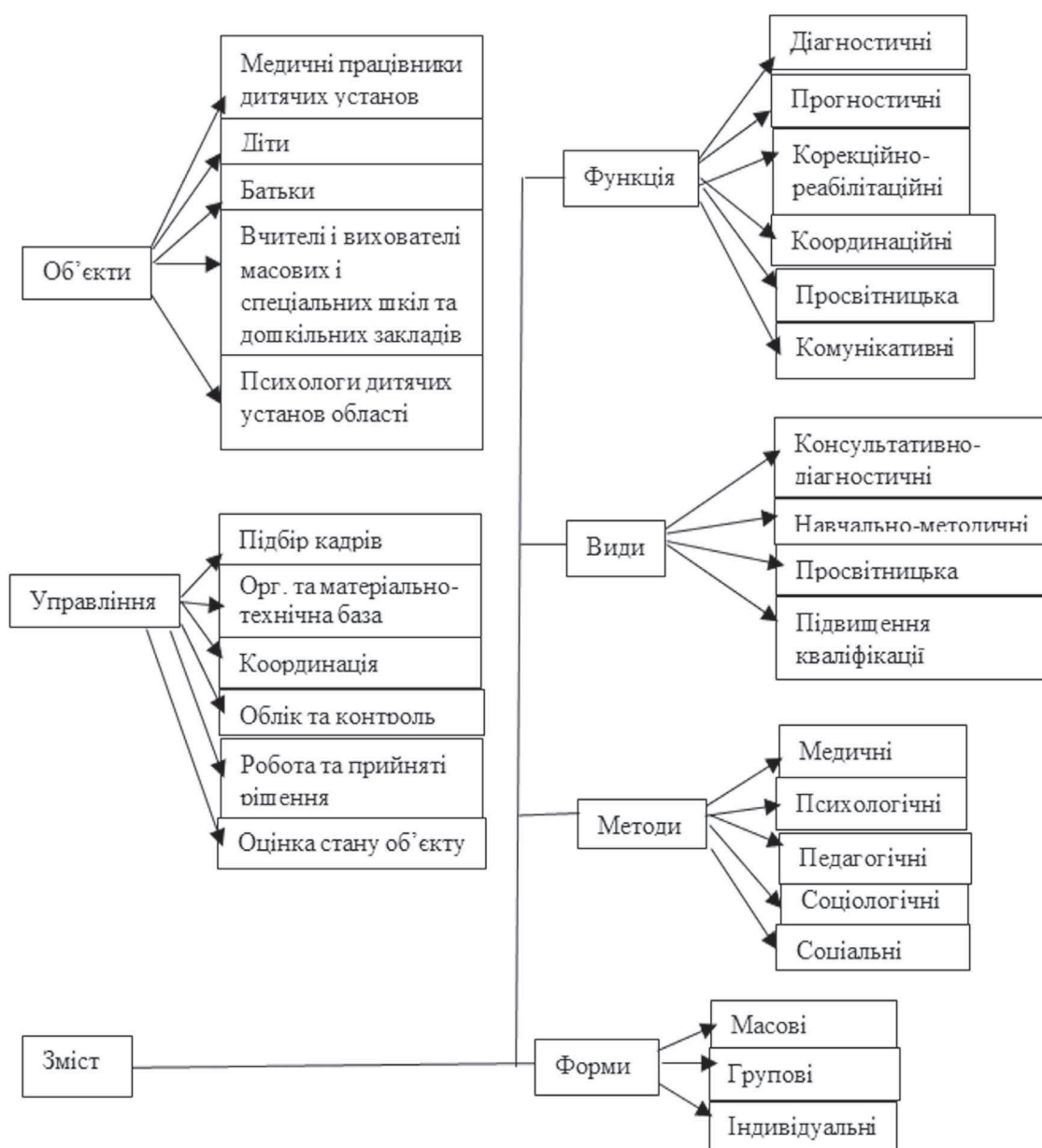
З цим принципом пов'язані принципи аналітико-синтетичної оцінки якісних і кількісних результатів вивчення дитини при порівнянні з еталонними показниками, що дає змогу визначити ступінь глибини дефекту та його якісну своєрідність, а також принцип каузальності вивчення розвитку дитини, реалізація якого передбачає встановлення ланцюгової залежності між порушеннями психофізичної діяльності дитини та їх причинами (біологічними, психологічними, соціально-педагогічними тощо).

Таким чином, досягнення мети обстеження дитини ОПМПК залежать від дотримання принципів цілеспрямованості та конкретності, структурного вивчення, аналітико-синтетичної оцінки якісних і кількісних результатів у порівнянні зі сталими показниками каузальності вивчення розвитку.

Оскільки змістом діагностичної діяльності ПМПК є індивідуальний психофізичний розвиток дитини, який має системний характер, поряд з відомим індивідуальним підходом виділяємо один важливий принцип – системно-цілісного, всебічного вивчення дитини. Його сутність полягає у необхідності (для точного діагнозу і прогнозу) не лише з'ясувати всі значущі особливості окремих сторін психічного і фізичного розвитку дитини [стану здоров'я, працездатності, сенсорного, інтелектуального, емоційного, вольового, мовленнєвого розвитку, домінуючі потреби, і інтереси, сформованість окремих

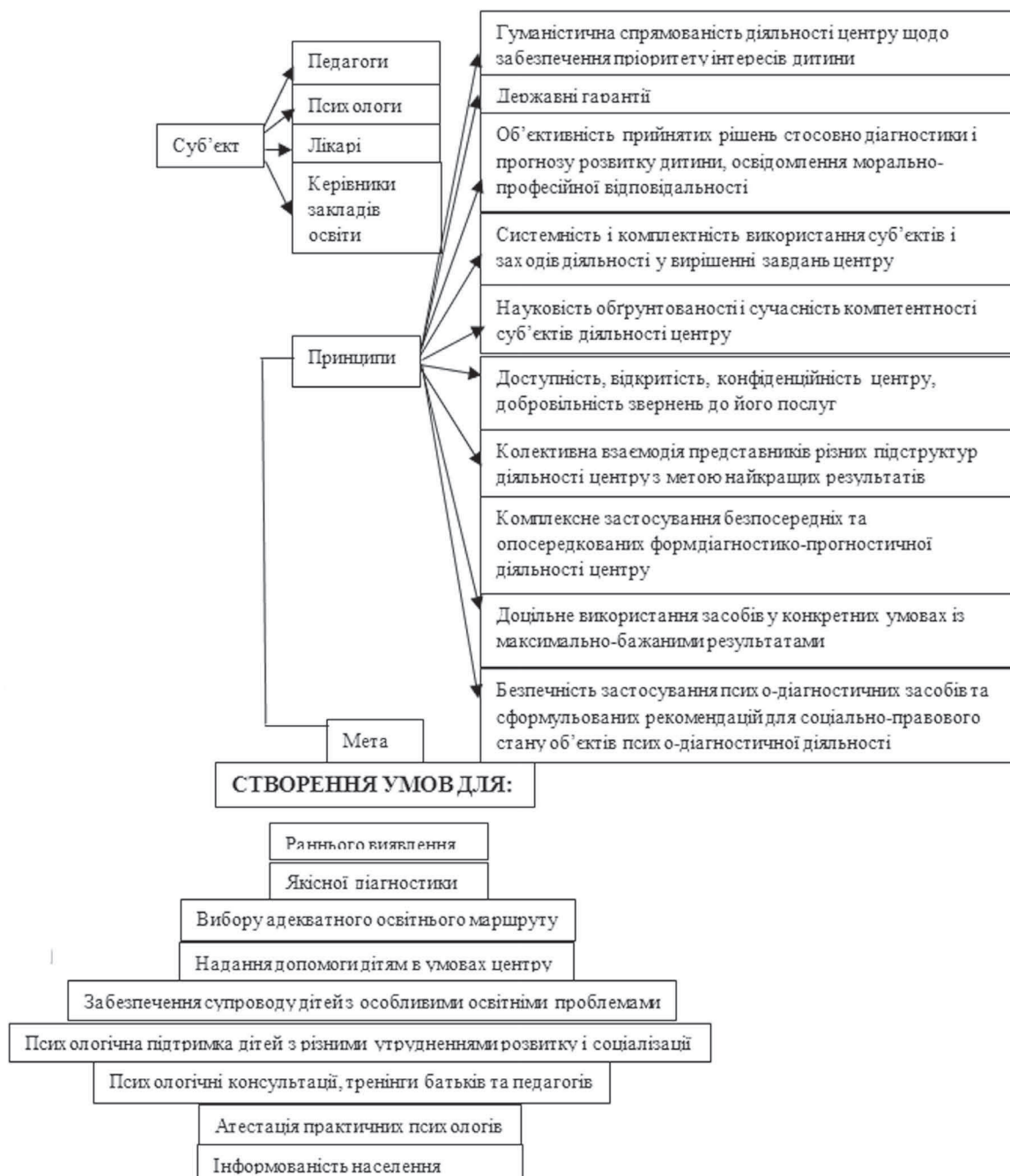

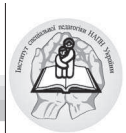
ПОЛІФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ДІЯЛЬНОСТІ ОПМПЦ

ЗАКІНЧЕННЯ

складових досвіду (знань, умінь навичок), комунікативні характеристики, особливості провідних видів діяльності та поведінки)], а й розглянути ці різноманітні індивідуальні прояви у їх взаємозв'язках і взаємозалежності.

У єдності з принципом системно-цілісного, всебічного вивчення дитини перебуває принцип, що регламентує вимоги до суб'єктів діагностичної діяльності (членів ПМПК) та способів її здійснення, а саме: принцип комплексного вивчення об'єктів діагностики.

У науці він розглядається, на нашу думку, дещо обмежено – лише як вимога «...тісної взаємодії всіх спеціалістів під вивчення дитини для складання цілісного уявлення про соматичний та психічний стан дитини...», з уточненням щодо необхідності «...поєднання принципу діяльності незалежних високопрофесійних експертів з умінням приймати єдине узгоджене рішення».

Принцип комплексного вивчення, крім обов'язкової участі в обстеженні дитини різних спеціалістів, має передбачати використання системи комплексу засобів її вивчення, а саме: методик і процедур клінічного (педіатричного, психоневрологічного, отоларингологічного, офтальмологічного) дослідження із застосуванням сучасних параклінічних методів комп'ютерної діагностики; комплексу методів психологічного та педагогічного вивчення дитини (аналіз документації, вивчення результатів діяльності, бесіда, спостереження, експеримент, зокрема, перетворювальний, тестування анкетування, зіставлення незалежних характеристик). Тому, на нашу думку, принцип комплексності вивчення об'єктів діагностики, стосуючись діяльності, суб'єктів та способів її здійснення, передбачає участь у діагностичній роботі різних спеціалістів, незалежних експертів, об'єднаних компетентністю у виробленні спільного рішення, а також використання системного комплексу методів і процедур вивчення дитини.

До групи принципів реалізації діагностичної функції ПМПК (тобто таких, що регламентують роботу її суб'єктів) треба віднести принцип діяльнісного підходу, який ґрунтується на відповідних методологічних позиціях психології (О. Леонт'єв, С. Рубінштейн, С. Максименко та ін.) і потребує вивчення психіки дитини через провідну діяльність (для дошкільного віку – ігрову). Реалізація цього принципу дає змогу об'єднати умови комплексного підходу на надійному діагностичному підґрунті – діяльнісному (як природному прояві активності дитини).

Для правильної організації та реалізації діагностичної функції ПМПК до її суб'єктів пред'являються вимоги, відображені у так званих деонтологічних принципах (професійно-етичних): компетентності, не заподіяння шкоди, неупередженості тощо, які об'єднані в принцип гуманізму та деонтологічної досконалості діяльності.

Розглянемо принципи діагностичної діяльності ПМПК, які стосуються її результатів, тобто прийняття рішення щодо типу дизонтогенезу дитини, особливостей її розвитку, рекомендованого освітнього маршруту тощо. Таким, зокрема, є принцип об'єктивності діагнозу, пов'язаний з дотриманням вимог до обстеження дитини, викладених вище. Для реалізації принципу об'єктивності діагнозу важливо застеретти суб'єктів обстеження від помилкових покvapливих узагальнень, коли при формулюванні висновку не враховуються всі підстави в їх системній єдності.

Важливо, щоб результати обстеження дитини обговорювалися вільно усіма спеціалістами, кожен з яких пропонує певні напрями та умови подальшої роботи, висловлюється щодо прогнозу. Лише на цій підставі, користуючись методом узагальнення незалежних характеристик, комісія формулює колективний висновок, намагаючись зробити його якомога об'єктивнішим.

Об'єктивність прийняття діагностичного рішення пов'язана реалізацією принципу динамічності вивчення дитини, представлено у працях окремих науковців, які досліджували проблеми діагностики психофізичного розвитку дітей, зокрема, на ПМПК.

Так, зазначається, що «...особливі вимоги ставляться до технології прийняття рішення за результатами обстеження дитини при виникненні протиставлених думок щодо діаг-

ностики і рекомендацій. Ідеться про діагностичні періоди навчання, психологічного та медико-соціального супроводження, динамічного спостереження спеціалістами ПМПК у процесі повторних обстежень».

Стосовно важливості динамічності вивчення дитини зазначається, що й після обстеження у ПМПК, вирішення питань діагностики і вироблення рекомендацій, батьків (законних представників) інформують про бажаність повторного звернення у ПМПК метою контролю динаміки розвитку дитини і можливості корегування рекомендацій. Безумовно, ми не зводимо значення принципу динамічності вивчення лише до тих випадків, коли дитину обстежують на ПМПК повторно, або направляють до спеціальної діагностичного класу (що буде охарактеризовано окремо нижче).

Принцип динамічності надзвичайно важливий безпосередньо для процесу обстеження дитини на засіданні ПМПК, бо дає змогу, використовуючи метод педагогічного експерименту, надаючи дитині дозовану допомогу, виявити особливості зони її найближчого розвитку, що необхідно як для об'єктивності діагнозу, так і для обґрунтованості прогнозу, точності, ефективності рекомендацій.

Згаданий вище принцип індивідуального підходу стосується вимог до результатів діагностики – діагностичного висновку: рекомендацій щодо необхідності наступних звернень у ПМПК термін повторного звернення у ПМПК завжди індивідуальний відповідає психолого-педагогічним та медико-соціальним показникам.

Індивідуальними, стосовно можливостей розвитку дитини: умов, що максимально сприятимуть такому розвитку, мають бути судження антиципаційного змісту, в яких передбачається подальший план роботи з конкретною дитиною, що закладено принципі прогностичності вивчення та дійовості рекомендацій.

З-поміж принципів, які визначають вимоги до результатів діагностичної діяльності ПМПК, треба виділити принцип пріоритету інтересів дитини при визначенні діагнозу і прогнозу її розвитку.

Зміст його полягає у тому, що суб'єкти діагностики приймають рішення з позицій «реального оптимізму в оцінці перспектив розвитку дитини» (за В. Синьовим), враховуючи гуманістичну спрямованість принципу сучасної теорії психолого-педагогічного, медико-соціального супроводу розвитку дитини – «на боці дитини» (за Є. Казаковою).

Іноді може спостерігатися певна суперечність між принципами об'єктивності діагнозу та пріоритету інтересів дитини (при їх визначенні), проте воно усувається шляхом створення умов, які передбачали б ширшу зону найближчого розвитку конкретної особистості, орієнтувалися на підтвердження легшого і перспективнішого діагнозу серед тих, які диференціюються в конкретному випадку.

Система принципів обстеження дітей у ПМПК, сформульованих нами на підставі виявлених закономірних зв'язків між особливостями діяльності Дніпропетровського ОПМПС та її результатами, представлена у таблиці.

Таблиця

Система принципів обстеження дітей у ПМПК

№ п/п	Компонент діагностичної діяльності ПМПК	Принцип обстеження дітей
1	Мета обстеження	1.1. Принцип цілеспрямованості й конкретності вивчення дитини. 1.2. Принцип структурного вивчення аномального розвитку. 1.3. Принцип аналітико-синтетичної оцінки якісних і кількісних результатів у порівнянні з еталонними показниками. 1.4. Принцип каузальності вивчення розвитку дитини
2	Зміст діагностичної діяльності	2.1. Принцип індивідуального підходу. 2.2. Принцип системно-цілісного всебічного вивчення дитини

Закінчення

3	Суб'єкти діагностичної діяльності та засоби її здійснення	3.1. Принцип комплексного вивчення об'єктів діагностики. 3.1.1. Мультидисциплінарний підхід компетентних спеціалістів до вивчення дитини. 3.1.2. Використання системи комплексних засобів (методів, методик, технологій) діагностики. 3.2. Принцип діяльнісного підходу у вивченні дитини. 3.3. Принцип гуманізму та деонтології досконалості діяльності суб'єктів діагностики
4	Результати обстеження	4.1. Принцип об'єктивності діагнозу. 4.2. Принцип динамічності вивчення дитини. 4.3. Принцип прогностичності вивченні дійовості рекомендацій. 4.4. Принцип пріоритету інтересів дитини при визначенні діагнозу та прогнозу її розвитку

Усі названі принципи утворюють певну систему і мають аналізуватися у нерозривній єдності. Зазначимо, що один і той самий принцип, який належить до певного компоненту діагностичної діяльності, може охоплювати вимоги, які висувають до інших її складових.

Наприклад, принцип об'єктивності імпліцитно присутній у діяльнісних і процедурних аспектах діагностики; принцип індивідуального підходу стосується не лише змісту діагностичної діяльності, а й її результатів тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блейхер В. М., Крук И. В. Патопсихологическая диагностика. – Киев : Здоровье, 1986.
2. Лубовский В. Я. Современное состояние психологической диагностики в дефектологии. Хрестоматия «Психодиагностика и коррекция детей с нарушениями и отклонениями в развитии». – СПб.: Питер, 2001.
3. Максименко С. Д. Психология в социальной и педагогической практике. – К. : Наукова думка, 1999.
4. Обухівська А. Г. Нове у структурі і завдання психолого-медико-педагогічних консультацій системи освіти України // Початкова школа. – 2006. – № 2 – С. 5–8.
5. Стадненко Н. М., Ілляшенко Т. Д., Обухівська А. Г. Методика діагностики відхилень в інтелектуальному розвитку молодших школярів: Дидактичний матеріал: комплект А і Б/ Вид. 2-е, перероб. і доп. – Кам'янець-Подільський: Видавець 1111 Звойленко Д. Г., 2006. – 81 с.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Blejher V. M., Kruk I. V. (1986). Patopsihologicheskaja diagnostika. Kiev: Zdorov'e. (In Ukrainian).
2. Lubovskij V. Ja. (2001). Sovremennoe sostojanie psihologicheskoy diagnostiki v defektologii. Hrestomatija «Psihodiagnostika i korrekcija detej s narushenijami i otklonenijami v razvitii». – SPb.: Piter. (In Russian).
3. Maksymenko S. D. (1999). Psykholohiia v sotsialnii i pedahohichnii praktytsi. Kyiv.: Naukova dumka (In Ukrainian).
4. Obukhivska A. H. (2006). Nove u strukturi i zavdannia psykholoho-medyko-pedahohichnykh konsultatsii systemy osvity Ukrainy. Pochatkova shkola, № 2, pp. 5 – 8. (In Ukrainian).
5. Stadnenko N. M., Illiashenko T. D. (2006). Obukhivska A.H. Metodyka diahnostryky vidkhylen v intelektualnomu rozvytku molodshykh shkoliariv: Dydaktychnyi material: komplet A i B/ Vyd. 2-e, pererob. i dop. -Kamianets-Podilskyi: Vydavets 1111 Zvoilenko D.H. (In Ukrainian).